

УДК 346.544.2:[334.716:330.341.1]

Марина Садченко,

доцент кафедри фінансового права
та фіскального адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

Ігор Крикунов,

студент магістратури
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ

У статті досліджуються законодавчі та доктринальні підходи до визначення понять «індустріальний парк» та «технологічний парк», аналізується співвідношення і значення цих понять. Доведено, що ці поняття не варто використовувати як аналогічні.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, індустріальний парк, технологічний парк, інвестиційний парк.

Постановка проблеми. Останніми роками в політичному та науковому середовищі точаться дискусії щодо створення зон зі сприятливим інвестиційним кліматом. Лунають різні терміни, покликані позначати такі зони, але останнім часом дедалі частіше вони включають слово «парк»: інвестиційний парк, індустріальний парк, технологічний парк тощо. Нині чинними є Закони України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та «Про індустріальні парки». Є законопроекти, покликані врегулювати діяльність інвестиційних парків. Разом із тим немає загальної концепції правового регулювання подібних зон, а порівняльний аналіз дає підстави стверджувати, що те, що вкладають у поняття таких зон в Україні, доволі відрізняється від аналогічних зарубіжних понять. Таким чином, є нагальна потреба в комплексному аналізі правового регулювання зон сприятливого інвестиційного клімату в Україні, який повинен починатися з аналізу відповідних понять.

Стан наукового розроблення. Останніми роками у зв'язку з розробленням та прийняттям нормативно-правових актів, пов'язаних із правовим регулюванням зон сприятливого інвестиційного клімату (у 2013 році було прийнято Закон України «Про індустріальні парки», на розгляді перебуває низка законопроектів), з'явилося немало досліджень, пов'язаних з індустріальними, інвестиційними, технологічними парками. Серед дослідників, які займалися цією проблемою, слід виділити таких науковців, як Л.Я. Бенюк, О.М. Бойко, О.В. Марчишинець, С.М. Марчишинець, Н.Т. Рудь, Ю.В. Чириченко. Од-

нак їх дослідження, як правило, охоплювали певні аспекти створення та функціонування таких зон або стосувалися доцільності їх створення в Україні.

|| **Метою статті** є відмежування поняття «індустріальний парк» від суміжних понять.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про індустріальні парки», індустріальний (промисловий) парк (далі – індустріальний парк) – визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, в межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку. Разом із тим Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» містить таке визначення: «технологічний парк (технопарк) – юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних заasad виконання проектів технологічних парків із виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції». Зіставлення цих двох визначень дає змогу дійти низки невтішних висновків.

По-перше, ці два визначення стосуються подібних понять – парків різних категорій, однак визначають ці поняття принципово по-різному. Відповідно до чинного законодавства, індустріальний парк – це територія, а технологічний парк – це група осіб. Однак такі відмінності не можна визнати такими, що існують спеціально та показують відмінності між цими двома поняттями. Скоріше, тут ідеться про відсутність системного підходу у правовому регулюванні. Разом із тим наявність такого підходу є дуже важливою, оскільки те, яким чином визначаються дані поняття, має істотне значення. Якщо визначати індустріальні та технологічні парки як територію, тоді діяльність з їх створення повинна включати саме облаштування території, підведення комунікацій тощо; цю діяльність можна віднести до сфери будівництва, коли створюється ділянка, пристосована для виконання певних функцій, а потім особи, які хочуть скористатись нею, укладають, наприклад, договори оренди або інші види договорів про співробітництво. Відповідно, можна говорити і про те, які саме договори укладатимуться з інвесторами: це будуть похідні договори про використання території. Якщо ж визначати індустріальні та технологічні парки як сукупність осіб, то створення облаштованої певним чином території з провідної діяльності зі створення такого парку стає другорядною, а створенням парку слід вже вважати підбір кола зацікавлених осіб, які, цілком можливо, візьмуть на себе облаштування території та інші, суто організаційні функції.

У першому випадку функції ініціаторів створення парку полягають у підготовці облаштованої території, яку учасники парку зможуть якнайшвидше використовувати; у другому випадку функції ініціаторів створення парку обмежуються пошуком учасників.

По-друге, можна легко помітити, що ці два визначення практично не дають можливості провести розмежування понять «індустріальний парк» та «технологічний парк» за видами діяльності, які у них здійснюються. Адже, виходячи з визначень, і в технологічному, і в індустріальному парку здійснюються:

- а) науково-дослідна діяльність;
- б) виробниче впровадження результатів науково-дослідної діяльності;
- в) діяльність у сфері інформації і телекомунікацій (високих технологій);
- г) діяльність у сфері промислового виробництва.

Таким чином, аналіз вищевказаних визначень дає змогу дійти висновків, що хоча

чинне законодавство не використовує поняття «технологічний парк» та «індустріальний парк» як синонімічні, однак по суті вони є синонімічними, оскільки розмежувати їх не вдається. Можна було б уявити, що у технологічному парку відбуваються розробки інноваційних технологій та їх апробація, а в індустріальному акцент робиться на виробництві, проте таке розмежування – це виключно припущення. Принагідно слід зауважити, що чинне законодавство містить також поняття «науковий парк», якому якраз доручається функція науково-дослідної діяльності та створення нових технологій, а також що наявні законопроекти оперують ще поняттям «інвестиційний парк», під яким слід розуміти частину території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим підприємницької діяльності та порядок застосування і дії законодавства України.

Для того щоб розібратись та розмежувати всі ці поняття, необхідно звернутись до історії та мети існування таких парків.

Перший ІІІ був створений в Манчестері в Англії ще у 1896 р. Ернстом Холі, який, придбавши близько 10 га землі, створив транспортну та інженерну інфраструктуру та почав здавати в оренду підготовлені майданчики промисловим компаніям. У минулому столітті ІІІ почали активно створюватися в Європі та США переважно у великих містах, транспортних та промислових зонах. Лише в Німеччині функціонувало більше 200 ІІІ, у США – 400 ІІІ. Прикладами успішного функціонування ІІІ є індустріальні парки Великобританії (Milton Park), Фінляндії (Key East Business Park), США (Wilmington Industrial Park), Німеччини (Frankfurt-Hochst) тощо. Останніми роками індустріальні парки почали активно створюватися в Азії, колишніх постсоціалістичних країнах. Така значна популярність індустріальних парків була зумовлена тим, що вони є зручними для впровадження інноваційних технологій. Адже в індустріальному парку є місце і для науково-дослідної роботи, і для перевірки її результатів на практиці, у виробництві, і для налагодження каналів збуту і промислового виробництва інновацій, які вже пройшли випробування. Якщо ж викреслити з цього ланцюга інновації, то індустріальні парки стають цікавими хіба що для дрібного виробництва, наприклад, окремих запчастин або елементів. Такі маленькі виробництва могли б об'єднатися в індустріальному парку замість того, щоб об'єднуватись, наприклад, в один великий завод.

Однак провідним напрямом діяльності, який зумовив надзвичайну поширеність та

ефективність індустріальних парків, стала саме інноваційна діяльність. Бурхливий розвиток технологій зробив інновації значною конкурентною перевагою. Це варто мати на увазі, оцінюючи доцільність запровадження індустріальних парків в Україні та особливості їх правового регулювання.

Технопарки являють собою особливу форму організації процесу «наука – виробництво – споживання» і водночас науково-виробничий територіальний комплекс, який має необхідну інфраструктуру. До технопарку входять наукові установи, впроваджувальні організації, підприємства наукомістких і високотехнологічних виробництв, установи, які пов'язані з підготовкою і перепідготовкою кадрів. При цьому територіальні параметри, структурні співвідношення між складовими елементами, форми поєднань і кооперації можуть відрізнятися залежно від конкретної мети й умов діяльності.

Основна мета технопарків – досягнення тісного територіального зближення між необхідною для наукових досліджень матеріальною базою, що належить промислому виробництву, та людським компонентом наукового потенціалу регіону, що формує максимально сприятливі умови для розвитку інноваційного процесу [1].

За визначенням Міжнародної асоціації технологічних парків, технологічний парк є організацією, що керується спеціалістами, головною метою яких є підвищення добробуту місцевої спільноти шляхом просування інноваційної культури, а також конкуренції інноваційного бізнесу і наукових організацій. Для досягнення цієї мети технопарк керує потоками знань і технологій між університетами, науково-дослідницькими інститутами, компаніями і ринками. Надаючи інкубаційні послуги новим інноваційним компаніям, технопарк полегшує їх створення і зростання [3].

Таким чином, аналіз того, що розуміють як технологічний парк, дає змогу переконатись у тому, що це поняття є синонімічним поняттю «індустріальний парк».

Якщо проаналізувати наведене вище визначення інвестиційного парку, то стає зрозумілим, що законодавець хибно розуміє сутність та мету існування індустріальних парків. Цей висновок підтверджується аналізом правового регулювання створення та діяльності індустріальних парків. Вважаємо, що законодавець бачає в них ще одну заміну вільним економічним зонам, які раз за разом показували свою неефективність, після чого змінювали назву та продовжували існувати з корупційними цілями – як офшорні зони, оскільки основною їх особливістю були податкові пільги. Аналіз умов, на яких сьогодні

існують індустріальні парки в зарубіжних країнах, показує, що якраз податкові пільги зараз використовуються рідко та не сприймаються бізнесом як істотна перевага. Значно більше цінується наявність вже готової інфраструктури, ймовірних партнерів, яких не треба шукати, можливість взяти на пільгових умовах цільовий кредит або отримати грант від держави, відсутність ввізних мит на устаткування. І головна мета існування індустріальних парків – це розвиток інноваційних технологій та їх запровадження у виробництво, тобто залучення інвестицій цінується не як таке, не як грошові кошти, залучені в економіку країни, а як інструмент для запровадження нових технологій та збагачення країни за їх допомогою.

В Україні ж деякі дослідники, зокрема й автори відповідних законопроектів, розглядають індустріальні парки як чергову варіацію ЗВТ або СЕЗ та пропонують зменшення податків як основну перевагу для учасників таких парків. Це призводить до того, що такі парки цікавлять не стільки справжніх інвесторів, скільки корупціонерів, які збільшують свої прибутки таким чином. Отже, для того щоб відійти від такого хибного розуміння, слід проаналізувати, якими є особливості індустріальних парків у зарубіжних країнах.

Серед ІД існує поділ за *типом виробничих майданчиків*. Так грінфілд – це нові парки, побудовані з нуля, а браунфілд – це старі, що виникли на місці колишніх промислових зон. На думку фахівців, ІІ типу грінфілд будуть привабливими переважно для великих компаній, що шукають площі для забудови промисловими спорудами під свої специфічні потреби. До таких парків найчастіше залучають іноземних інвесторів.

Щодо ІІ типу браунфілд, це найчастіше приватні індустріальні парки, що уже мають певну інфраструктуру, що вибудувалась протягом останнього часу. Вони викликають інтерес у невеликих компаній, виробничі комплекси яких можуть розміщуватися у стандартних приміщеннях.

За *правом власності* ІІ поділяють на муніципальні та приватні. Найбільш ефективними є муніципальні, основною ціллю яких є не отримання прибутку від проекту чи оренди землі, а залучення інвесторів, що згодом сплачуватимуть податки та створюватимуть нові робочі місця. Приватні ІІ часто мають спекулятивний характер. Вони повинні повернути вкладені в інфраструктуру кошти, тому ціни на послуги у них, як правило, є вищими. До таких парків ставляться вищі вимоги щодо рівня ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

За галузевою структурою ІІ розділяють на універсальні та спеціалізовані. Серед резидентів універсальних парків – підприємства різних компаній, що не пов'язані між собою технологічними процесами. Єдиним критерієм є те, що підприємства не повинні вступати в протиріччя в плані екології. Спеціалізовані парки, у свою чергу, бувають двох видів. Згідно з першим видом, один якірний резидент підбирає під себе компанії із супутнім бізнесом, згідно з другим – відбувається інтеграція незалежних один від одного компаній, що працюють в одній галузі.

У світовій практиці функціонування ІІ можна виділити дві основні моделі управління ІД. Згідно з першою моделлю, управління ІІ здійснюється управляючою компанією, що надає підприємствам не лише площадки для розміщення виробництва, але й необхідну інфраструктуру та послуги. Згідно з другою моделлю, дрібні індустріальні парки не управляються спеціальною компанією, а фірми, що розмістили виробництво на єдиній території, надають усі необхідні послуги та залучають підприємства зі сторони.

Також у світовій практиці інколи індустріальні парки ототожнюють із такими поняттями, як: технопарки, особливі економічні зони, особливі промислові зони, спеціальні економічні зони тощо. Однак в Україні поняття «індустріальний парк» є окремо визначеним. Індустріальні парки в нашій державі будуються за європейською моделлю технопарків, для якої характерні такі особливості: централізовано розвинена і керована територія з виробничими, складськими, офісними будівлями, відповідними комунікаціями, інфраструктурою та здійсненніям науково-дослідної діяльності [2]. Таким чином, можна стверджувати, що оскільки поняття індустріальних парків запозичене із зарубіжного досвіду, то не варто розділяти синонімічні поняття «індустріальний парк» та «технологічний парк».

Можна припустити, що український законодавець прагнув розділити зарубіжне поняття «індустріальний парк» та два різних поняття – «технологічний парк», який передбачає розробку та впровадження у виробництво інноваційних технологій, та «індустріальний парк», який може й не містити інноваційного складника, а просто є територією виробництва. Однак такий підхід не витримує критики, оскільки, по-перше, не ґрунтується на чинному законодавстві, в якому немає такого розмежування, а по-друге, не відповідає потребам держави, адже сьогодні Україна в технологічному плані має просуватися вперед, аби вироблена в нашій країні продукція стала конкурентоспромож-

ною. Розвиток виробничих зон без інновацій не буде ефективним.

Висновки

Таким чином, вважаємо за доцільне змінити підхід до правового регулювання створення та діяльності індустріальних парків та об'єднати поняття «індустріальний парк» та «технологічний парк» в один об'єкт правового регулювання. Цей об'єкт варто визначити подібно до того, як зараз його визначено в Законі України «Про індустріальні парки», тобто з тієї позиції, що індустріальний (технологічний, промисловий) парк – це територія, обладнана певним чином, на якій діють певні заохочувальні механізми, визначені законом. Такий парк має право здійснювати такі види діяльності:

а) науково-дослідницьку (включно з виготовленням прототипів та їх випробуванням);

б) інформаційну (включно з виданням часописів, де публікуватимуться наукові матеріали);

в) виробничу.

Ініціатори створення індустріального (технологічного, промислового) парку мають право обмежити ті галузі виробництва, діяльність у яких охоплюватиметься парком. У парку не обов'язково повинні здійснюватися всі допустимі види діяльності; відповідно, у його назві це може певним чином позначитися, наприклад: «Промисловий парк «Сонечко» не проводитиме науково-дослідницької діяльності, а «Технологічний парк «Сонечко», навпаки, заохочуватиме перш за все інноваційну діяльність. Однак для цілей правового регулювання поняття «індустріальний парк», «технологічний парк» та «промисловий парк» варто вважати синонімічними, про що має бути чітко зазначено в Законі.

Разом із тим поняття «інвестиційний парк» пропонуємо вилучити з правового поля, оскільки інвестиції як такі не можуть слугувати об'єднувальним критерієм для учасників парку. Сьогодні у плані залучення інвестицій значно ефективнішими є інвестиційні форуми, на яких потенційним інвесторам пропонують різноманітні проекти, які потребують залучення інвестицій. Такі форуми вже показали свою ефективність у Києві, де на засадах державно-приватного партнерства реалізується низка проектів. Але парк, у якому ці проекти постійно знаходяться поруч, не може бути досить мобільним, щоб постійно залучати інвестиції, оскільки проект, який вже знайшов своїх інвесторів, не можна видалити з парку, де він реалізовується.

У подальшому вважаємо за доцільне зосередитись на дослідженні загальної концепції правового регулювання індустріальних парків, яка, на нашу думку, потребує вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Намченко А.Б., Намченко Т.Б. Особливості розвитку технопарків в Україні. Кіровоградський національний технічний університет, 2011. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/51.pdf

2. Осадча Н. Проблемні аспекти інвестиційної діяльності в індустріальних парках. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2014. Вип. 4. С. 63–74.

3. Тельнов А.С., Гончарук В.В. Технологічні парки: проблеми та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 1. С. 35–41.

В статье исследуются законодательные и доктринальные подходы к определению понятий «индустриальный парк» и «технологический парк», анализируется соотношение и значение этих понятий. Доказано, что эти понятия не стоит использовать как аналогичные.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, индустриальный парк, технологический парк, инвестиционный парк.

The article examines legislative and doctrinal approaches to the definition of the concepts of "industrial park" and "technological park", analyzes the relation and significance of these concepts. It is proved that these concepts should not be used as similar.

Key words: investment activity, industrial park, technology park, investment park.